

ΓΥΝΑΙΚΑ

ΑΡΙΘ. 725
26 ΟΚΤ. '77
ΔΡΧ. 22

ΣΕΛΙΔΕΣ
228

ΜΑΖΙ ΜΕ ΤΟ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΠΑΤΡΟΝ

**ΜΑΚΙΓΙΑΖ '78
ΠΛΕΚΤΑ ΑΠΟ
Τ' ΑΘΗΝΑΙΚΑ ΜΑΓΑΖΙΑ
ΠΑΤΡΟΝ
ΓΙΑ ΕΥΚΟΛΟ ΡΑΨΙΜΟ
ΤΟ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟ
ΦΟΡΕΜΑ-ΠΟΥΛΟΒΕΡ**

ΓΥΝΑΙΚΑ

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

ΕΞΟΦΥΛΛΟ

Ένα έντυπωσιακό πλεκτό από τη συλλογή μας, που θα βρείτε στις σελίδες μόδας. Φωτογραφία: Ευσταθία Ναυπλιώτου.

ΜΟΔΑ

- 76 ΚΑΤΙ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟ: ΤΟ ΦΟΡΕΜΑ - ΠΟΥΛΟΒΕΡ: Κομψά και πρακτικά σπόρ σύνολα προτείνουν οι Ιταλοί μαίτρ.
- 132 ΠΛΕΚΤΑ ΤΟΥ ΧΕΙΜΩΝΑ: Διαλεγμένα για σας.

ΟΜΟΡΦΙΑ

- 138 ΜΑΚΙΓΙΑΣ '78: Ανταύγειες και χρώματα στο πρόσωπο.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΗΣ

- 87 ΤΟΣΕΣ ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ ΜΕ ΚΟΤΟΠΟΥΛΟ: Συνταγές.
- 92 ΠΑΤΡΟΝ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑ ΓΙΑ ΕΥΚΟΛΟ ΝΤΥΣΙΜΟ: Ξεσηκώστε τα, για να ράψετε μόνη σας τα μοντέλα που σας ταιριάζουν.
- 96 ΓΥΝΑΙΚΑ - ΙΔΕΕΣ: Οι σελίδες με τις χρήσιμες συμβουλές.
- 115 ΦΤΙΑΞΤΕ ΤΟ ΠΕΡΙΒΟΛΙ ΣΑΣ: Κήπος.
- 120 ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ: Η εικόνα της εποχής μας.
- 124 ΜΗ ΨΩΝΙΖΕΤΕ ΜΕ ΚΛΕΙΣΤΑ ΜΑΤΙΑ! Το ΚΕΠΕΚ δίνει μερικές βασικές συμβουλές.

ΘΕΜΑΤΑ

- 16 ΣΑΡΑΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ: Του Κίτσου Μακρή, για τη διάσωση της πολιτιστικής μας κληρονομιάς.
- 22 ΦΙΝΛΑΝΔΕΣΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΙ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ: Μίλησαν για τα προβλήματα της χώρας τους.
- 23 ΟΧΙ ΠΙΑ ΑΝΑΜΟΡΦΩΤΗΡΙΑ! Μία αμερικανική εταιρία νομικών αναλαμβάνει την υπεράσπιση ανηλικών κατηγορουμένων.
- 24 Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΜΠΗΚΕ ΣΤΗΝ ΨΥΧΗ ΤΗΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ: Τι μπορούμε να προσφέρουμε στα παιδιά.
- 26 Η ΚΑΡΟΛΙΝΑ ΔΙΑΛΕΞΕ: Άρραθωνιάστηκε έναν κοινό θνητό.
- 28 Ο ΛΟΓΙΚΟΣ ΠΑΡΑΛΟΓΟΣ ΙΟΝΕΣΚΟ: Μία συζήτηση.
- 31 ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΕΝΑ «ΣΥΜΠΟΣΙΟ» ΠΟΥ ΕΙΠΕ ΠΟΛΛΑ: Συζήτηση για το μέλλον της δημοκρατίας.
- 32 ΣΤΑ 90 ΤΗΣ, ΑΚΟΜΗ ΣΤΙΣ ΕΠΑΛΞΕΙΣ: Η Σουζάνα Παναγοπούλου, συνιδιοκτήτρια της «ΗΒΗ».
- 39 ΑΥΤΗ ΞΕΡΕΙ ΤΙ ΘΕΛΕΙ: Η «θετική» γυναίκα.
- 44 ΤΑ ΧΡΩΜΑΤΙΣΤΑ ΣΠΙΤΙΑ ΤΟΥ ΚΕΜΠΕΚ: Το χρώμα κυριαρχεί.
- 47 ΛΙΒ ΟΥΛΜΑΝ: Η αγαπημένη του Μπέργκμαν.
- 52 ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΙ ΖΩΗ: Στο έργο του Μπουζιάνη.
- 56 ΒΟΤΑΝΟΘΕΡΑΠΕΙΑ: Ο σημερινός άνθρωπος στρέφεται και πάλι στα βότανα με τις θεραπευτικές ιδιότητες.
- 62 ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ ΚΟΣΜΗΜΑΤΑ: Της εποχής μας.
- 68 ΤΟ ΒΑΛΣ ΞΑΝΑΡΧΕΤΑΙ: Πού οφείλεται η επιστροφή;
- 144 ΕΠΙΠΛΑ ΑΛΒΑΡ ΑΛΤΟ ΣΤΟ ΖΑΠΠΕΙΟ: Σχεδιασμένα από το διάσημο Φινλανδό αρχιτέκτονα.
- 182 ΣΙΓΟΥΡΕΣ ΣΤΟ ΤΙΜΟΝΙ: Για τις γυναίκες οδηγούς.
- 190 ΚΑΤΑΡΓΗΣΤΕ ΤΗ ΖΑΧΑΡΗ: Θ' αποκτήσετε ή θα διατηρήσετε τη σιλουέτα σας, χωρίς να «πεινάσετε».
- 192 ΠΟΣΟ ΑΛΛΑΞΕ Η ΖΩΗ ΜΑΣ: Οι αναγνώστες έπιοσημαίνουν.

ΡΟΥΜΠΡΙΚΕΣ

- 4 Από δω κι από κεί. 8 Ακούτε και βλέπετε. 12 Χρονογράφημα.
- 14 Τα σούκα-σούκα. 126 Το μενού. 172 Νέες κοπέλλες. 176 Ένας άντρας μεταξύ μας. 179 Πνευματικά παιχνίδια. 198 Αγαπητή «Γυναίκα». 210 Μιλούν τ' άστρα.

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

- 148 Μία άλλη λογαφία (αισθ. νουβέλα). 160 Έπικίνδυνες γνωριμιές (Άστυν. διήγημα). 202 Η πράσινη ακιά (Αισθ. μυθιστόρημα).

"Αν..."

Τὰ ἑσα παραινεντικά ἔγραφα στὸ προηγούμενο τεύχος γιὰ τὶς γυναῖκες ἐκλογεῖς καὶ ἐκλόγιμες, ποὺ πρέπει νὰ κινητοποιηθοῦν, γιὰ νὰ δικαιολογήσουν τὴν κατάκτηση τῆς ψήφου καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ἐκπροσωποῦν τὸ ὅλο (ο περίπου τὸ ἐκλογικὸ σῶμα) στὴ Βουλὴ, τὰ εἶδα περίπου ὅμοια στὸ χρονογράφημα τῆς κ. Ἑλένης Βλάχου στὴν «Καθημερινή» τῆς 9ης τρέχοντος. "Ὅχι δτι ἡ ἐκλεκτὴ δημοσιογράφος καὶ συνάδελφος ἐκδότις εἶδε τό... ἀριστούργημά μου στὴ «Γυναίκα» κι ἔπιασε τὴν ἰδέα. Πρὸς Θεοῦ, τέτοιο πράμα. "Ἄλλωστε, τὸ περιοδικὸ μας κυκλοφόρησε τρεῖς μέρες ἀργότερα, στὶς 12 τοῦ ἰδίου μηνός.

Μ' αὐτὸ λοιπὸν πρέπει νὰ συμπεράνουμε δτι γενικὴ εἶναι ἡ ἀπορία, γιὰτὶ οἱ Ἕλληνίδες μὲ τὰ τόσα αἰτήματά τους γιὰ συμμετοχὴ στὰ κοινά, μὲ τὶς τόσες κινητοποιήσεις γιὰ ἀπελευθέρωση ἀπὸ τὸ ζυγὸ τῶν ἀνδρῶν, τώρα ποὺ τοὺς δίδεται ἡ εὐκαιρία, καταθέτουν τὰ ὄπλα καὶ τοὺς ἀφήνουν ν' ἀλωνίζου μὲσα στὴ Βουλὴ. Καὶ νὰ τώρα, εἴς οἰκείων τὰ βέλη:

«Ὅτε ἓνα γράμμα δὲν ἔχει φθάσει στὴν ἐφημερίδα, γράφει ἡ κ. Βλάχου, ποὺ ν' ἀσχολεῖται μὲ τὴ γυναικεία παρουσία μὲ τὴν ἐκλογικὴ ἀναμέτρηση. Ὅτε μὴ ὁπαδὸς δὲν ἤρθε νὰ προβάλει κάποια ὑποψήφια. "Ἄν οἱ ἐκλογὲς ἐπρόκειτο νὰ λάθουν χώρα σὲ κάποιο μακρινὸ πλανήτη, δὲν θὰ ὑπῆρχε μεγαλύτερη ἀδιαφορία».

Καί, παρακάτω, παραθέτει συγκλονιστικὸς ἀριθμὸς γιὰ τὴν ἐκλογικὴ δύναμη τῶν γυναικῶν, ποὺ ὑπερτεροῦν μάλιστα αὐτῶν τῶν ἀθλίων ἀνδρῶν οἱ ὅποιοι, ἐνῶ εἶναι μειοψηφία, κρατοῦν ὅλη τὴν τράπουλα στὰ χέρια τους. Καὶ τὰ σαθὰ δικά τους καὶ οἱ βαλίδες καὶ τὸ δύο τὸ καλὸ καὶ τὸ δέκα τὸ καλὸ. Κρατήστε λοιπὸν τὴν ἀναπνοή σας, διαβάζοντας αὐτὴ τὴν παράγραφο ποὺ ἐμπεριέχεται στὸ ἴδιο χρονογράφημα:

«Στὶς 20 Νοεμβρίου θὰ ψηφίσουν ἢ πιὸ σωστὰ θὰ ἔχουν τὴ δυνατότητα νὰ ψηφίσουν, διότι εἶναι ἐγγεγραμμένες στοὺς ἐκλογικὸς καταλόγους, 3.197.631 γυναῖκες, περίπου ἑξὶ χιλιάδες περισσότερες ἀπὸ τοὺς 3.191.624 ἐγγεγραμμένους ἀνδρες».

Αὐτὸ πιὰ ὑπερβαίνει κάθε ὄριο. Κι ἐγὼ ποὺ τὸ διάβασα αισθάνομαι τώρα νὰ μειονεκτῶ μὴ καὶ δὲν τὸ ἤξερα. Καὶ κάθουμι καὶ συλλογίζομαι πόσα λιγότερα δεινὰ θὰ τράβαγε αὐτὸς ὁ τόπος, ἡ Ἑλλάδα μας κι ὁ λαὸς τῆς, ἂν...

"Ἄν οἱ γυναῖκες μὲ τὴν εὐφυΐα ποὺ τὶς διακρίνει καὶ μὲ τὴ θετικὴ ἀντίληψη ποὺ ἔχουν καὶ στὰ δυσκολότερα τῶν πραγμάτων, μετεῖχαν στὰ κοινὰ κι' ἀναλάμβαναν δημοσίους τομεῖς στοὺς ὁποίους οἱ ἀνδρες τὰ κάνουν θάλασσα...

"Ἄν, ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, εἴχαμε γυναίκα ὑπουργὸ τῶν Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν! Ποιὸς ἄλλος, παρὰ ἡ γυναίκα, μπορεῖ νὰ νοιώσει τὸν ἀνθρώπινο πόνο κι ἔχει τὸν τρόπο νὰ τὸν ἀπαλύνει;

"Ἄν, ἄχι ὑπουργὸ, ἀλλὰ ὑφυπουργὸ τοῦ Ἐμπορίου, εἴχαμε γυναίκα! Φόβος καὶ τρόμος στὴν πιάτσα: «Γιὰ ἔλα δῶ, κύριε ἔμπορα, ποὺ μοὺ κάνεις ψεύτικες ἐκπτώσεις». «Γιὰ ἔλα δῶ, κύριε χασάπη, ποὺ μοὺ πουλᾶς σάπια κρέατα. Θὰ σὲ δάλω νὰ τὰ φᾶς ἐσύ, γιὰ νὰ καταλάβεις». Καὶ οὕτω καθεξῆς...

"Ἄν εἴχαμε γυναῖκες ὑπουργὸ καὶ ὑφυπουργὸ τῆς Παιδείας, πόσο αὐτὸς ὁ τομέας θὰ εἶχε φτάσει στὰ ἀνώτατα ἐπίπεδα! Μήπως ἀπὸ τὴ μάνα μας δὲν ἔχουμε μάθει τὴν πρώτη ἀλφάβητα; Ποιὸς ἀνδρας, παρὰ ἡ γυναίκα, μπορεῖ νὰ καταλάβει τὴν ψυχολογία τοῦ παιδιοῦ; Αὐτὴ θὰ τὸ βοηθήσει πραγματικὰ στὰ πρῶτα βήματά του γιὰ τὴ Γνώση κι αὐτὴ ἔχει τὸν τρόπο νὰ τὸ ποδηγετήσῃ στὸν κακοτράχαλο ἀνήφορο τῆς ἀνώτερης Παιδείας.

Νὰ εἶναι, λέτε, μόνο αὐτοὶ οἱ τομεῖς στοὺς ὁποίους ἡ γυναίκα μπορεῖ νὰ προσφέρει ἀπ' τὰ ἀπέραντα ἀποθέματα τῆς εὐφυΐας τῆς;

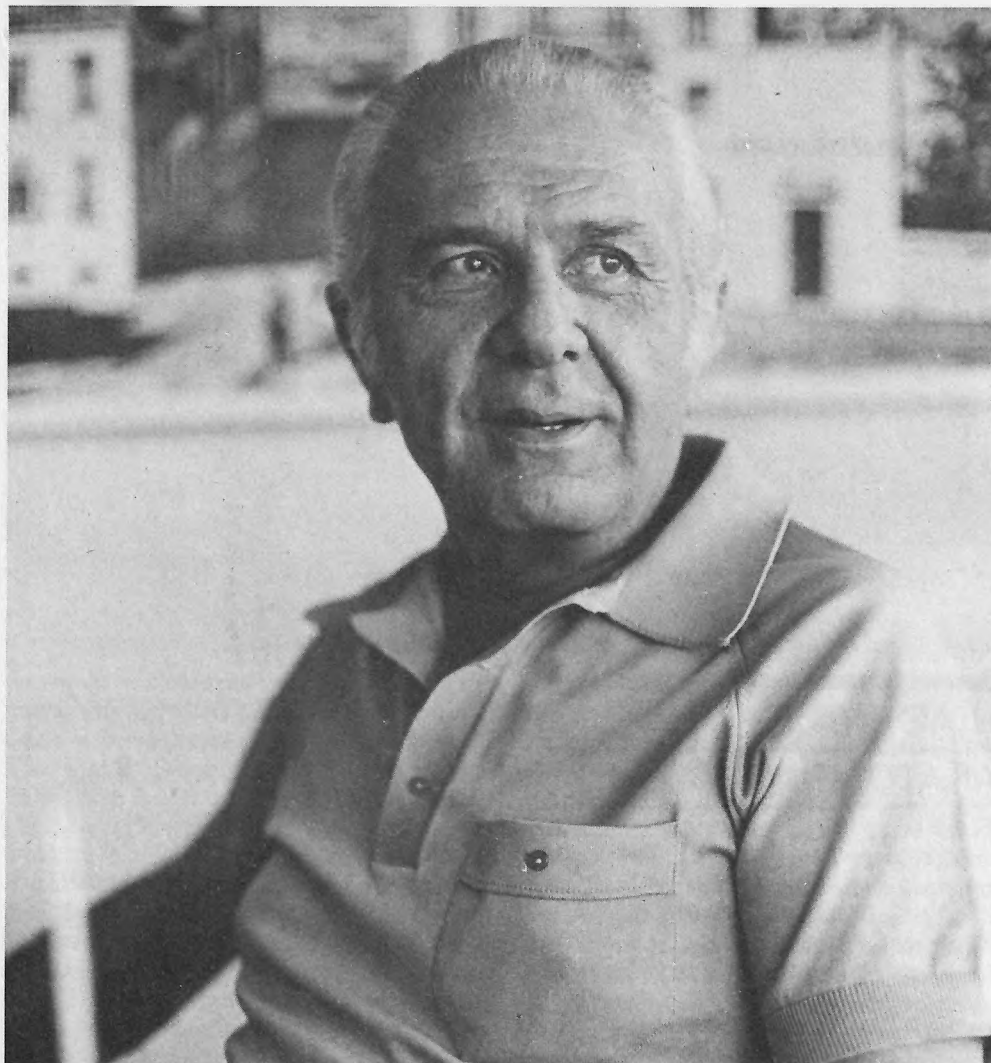
Κάποτε, στὴν αὐγὴ τῶν αἰώνων ποὺ τὸ ἀνθρώπινο εἶδος συνειδητοποίησε τὴν παρουσία του σ' αὐτὸν τὸν πλανήτη, ἐπικρατοῦσε τὸ καθεστῶς τῆς μητριαρχίας. Καιρὸς εἶναι νομίζω, ν' ἀνακτησῇ ἡ γυναίκα ἓνα μέρος ἀπ' τὰ δικαιώματά τῆς.

"Ἐνα μέρος, εἶπα...

Ε. Τερζόπουλος

40 ΧΡΟΝΙΑ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΣΤΗ ΔΙΑΣΩΣΗ ΤΗΣ ΛΑΪΚΗΣ ΜΑΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

“Έργο ζωής έκανε ο Κίτσος Μακρής την παράδοση του Πηλίου και τή συντήρησή της, συμπληρώνοντας έφέτος τέσσερις μεστές δεκαετίες μελέτης και έρευνας πάνω σέ όλες τις μορφές τής λαϊκής μας τέχνης.

Επρεπε να ζούσατε στο Βόλο γύρω στο '55. Μετά τους σεισμούς. “Όπου, για ν' ανοίξουν δρόμους, έδεναν μ' ένα χοντρό συρματόσχοινο κάτι άρχοντικά γεμάτα από τοιχογραφίες, ξυλόγλυπτα, φεγγίτες και άλλα άριστουργήματα. Τά τράβαγε μιά μπουλντόζα και τά διέλυε. “Όχι ένα, ή δύο ή τρία, ή δέκα... “Ο σεισμός άπλώς επιτάχυνε τόν ρυθμό τής καταστροφής. Γιατί ή καταστροφή και προυπήρχε τών σεισμών και συνεχίστηκε μετά...”.

“Η χαρακτηριστική περιγραφή θεδιασμένων και άνεύθυνων ένεργειών, πού μās έχουν στοιχίσει τήν άνεπανόρθωτη καταστροφή άμέτρητων θησαυρών τής λαϊκής πολιτιστικής μας κληρονομιάς, άνήκει στον Κίτσο Μακρή. Τόν άνθρωπο, πού έκανε έργο ζωής τή συντήρηση και διάσωση τής λαϊκής τέχνης και παραδόσεως γενικά και τής ηηλιορευτικής ειδικότερα.

Σαράντα χρόνια (1937—1977) προσφοράς στή διαφύλαξη τών στοιχείων, πού συνθέτουν τή συνοπτική ιστορία τού έθνους, κλείνει έφέτος ο μεγάλος λαογράφος. Χρόνια γεμάτα μόχθο, άντιξοότητες ύποκειμενικές και άντικειμενικές, διωγμούς. Άλλά και μελέτες και έρευνες μοναδικές πάνω σέ όλες τις μορφές —χωρίς εξαίρεση— τής λαϊκής καλλιτεχνικής εκφράσεως: στή ζωγραφική, άρχιτεκτονική, γλυπτική, ύφαντική, ξυλογλυπτική, κεραμική, ένδυμασία και άλλα. Και όλ' αυτά, από προσωπική πρωτοβουλία. Με μοναδικό κίνητρο τόν πάθος του για κάθε τι, πού θγήκε από τά χέρια τού άγνού λαϊκού καλλιτέχνη: Τυπώνοντας τά συμπεράσματα τής δουλειάς του —έχει γράψει περισσότερα από είκοσι διβλία και δεκάδες άρθρα— από Κυριακή σέ Κυριακή στό τυπογραφείο τού πατέρα του στό Βόλο, μιά και τήν ύπόλοιπη έβδομάδα, τόν τυπογραφείο δούλευε τις έμπορικές παραγγελίες. Και άκόμη, χωρίς τήν παραμικρή κρατική συμπαιράσταση. Με εξαίρεση 20.000 δρχ., πού τού παραχωρήθηκαν στή διάρκεια τών σεισμών.

— Νά σās πώ. “Εγώ είμαι εύχαριστημένος, όταν δέν μ' έμποδιζουν στό έργο μου. Δέν φτάνουν οι φιλοδοξίες μου μέχρι τού να με συμπαραστέκονται, λέει.

Κι' ήταν παρατηρώ, ότι μιά τέτοια δήλωση, κρύβει πολλή πίκρα, δέν διατάζει να ξεδιαλύνει τή σκέψη του.

—Μά, δυστυχώς. “Όταν ο πρώτος, πού διώχτηκε στήν έπταετία από τόν “Όργανισμό Χειροτεχνίας, ήμουν ενώ;

— Γιατί τάβαλαν ειδικά με σās;

— Κατ' άρχήν, γιατί ήμουν καλός υπάλληλος, πράγμα, πού δημούργησε θέμα... άξοντώσεώς μου! Κι' έπειτα, γιατί, όπως συμβαίνει παντού, διάφορα άεργα πλουσιόπαιδα ήθελαν να κάνουν τόν λάτρη τής λαϊκής τέχνης; ίσως και τόν Μαικήνα τής.

Ἡ ὕπαρξη ἢ δική μου θέβαια στὸ Πήλιο, κατὰ κάποιον τρόπο, τοὺς ἔδενε τὰ χέρια. Γι' αὐτὸ κι' ἔνας ἀπ' αὐτοὺς, καὶ τὸ λέω μὲ πλήρη εὐθύνη τῶν νομικῶν συνεπειῶν, νομαρχιακὸς σύμβουλος τότε, τῆς δικτατορίας, φρόντισε νὰ διωχτῶ καὶ μὲ ἔμμεση προσπάθεια, νὰ ἐξοντωθῶ καὶ φυσικά...

Τὸ 1974, ἀμέσως μετὰ τὴ μεταπολίτευση ὁ Κίτσος Μακρῆς ἐπανῆλθε στὸν Ἐθνικὸ Ὄργανισμὸ Ἑλληνικῆς Χειροτεχνίας στὸν ὅποιο εἶχε διοριστεῖ τὸ 1962. Αὐτὴ τὴ φορά, ὡς διευθυντῆς γιὰ τὴ Θεσσαλία.

Γεννημένος στὴ Λάρισα τὸ 1917, ὁ Κίτσος Μακρῆς μετακόμισε τὸ 1926 οἰκογενειακῶς στὸ Βόλο, ὅπου ὁ πατέρας του, ἐκδότης τῆς λαρισινῆς ἐφημερίδας «Πρόσδος» καὶ ἰδιοκτῆτης βιβλιοπωλείου καὶ τυπογραφείου εἶχε ἐγκατασταθεῖ ἀπὸ τὸ 1925.

Ἡ μητέρα του, ἕνας πολὺ καλλιεργημένος ἄνθρωπος, «καταλαβαίνετε μιὰ νοικοκυρὰ τοῦ 1925 μὲ δική της βιβλιοθήκη ἀπὸ 300 βιβλία ἦταν κάτι πρωτοφανές», ἐσπρωξε τὰ παιδιά της πρὸς τὶς τέχνες καὶ τὰ γράμματα. Καθηγητῆς τοῦ διολιοῦ στὸ Ἑλληνικὸ Ὄδειο ἔγινε ὁ Ἄρης. Δημοσιογράφος ὁ Φαῖδων (πρόκειται γιὰ τὸν μέχρι πρότινος, πρόεδρο τῆς Ἐνώσεως Συντακτῶν Θεσσαλίας καὶ Στερεᾶς Ἑλλάδος), λαογράφος καὶ συγγραφέας ὁ Κί-

τσος. Ἡ ἀδελφή τους πέθανε πρόσφατα.

Τὸ 1937, δεκαεθνιά χρόνων ἔφηβος ὁ Κ. Μακρῆς δοθᾶει στὶς προβολές, «νεαρὸς ἐγὼ, ἀσχολούμενος περὶ τὰ γράμματα», τὸν ἀείμνηστο καθηγητῆ τῆς ἱστορίας τῆς Τέχνης στὸ Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Δημήτρη Εὐαγγελίδη, ποὺ θρίσκειται στὸ Βόλο γιὰ σειρὰ διαλέξεων.

— «Μοῦ φαίνεται ὅτι ἔζησε ἕνα διάστημα ἐδῶ ὁ Θεόφιλος. Δὲν ψάχνεις νὰ βρεῖς στοιχεῖα», λέει κάποια στιγμὴ, στὸν μὲ τις θολές ἀκόμα «καλλιτεχνικὲς τάσεις, νεαρὸ βοηθὸ του δίνοντάς του, χωρὶς νὰ τὸ ξέρει, ἕνα συγκεκριμένο στόχο.

Αὐτὴ ἡ τυχαία, ἀβίαστη ὑπόδειξη στάθηκε ἀφορμὴ ν' ἀποδειχτεῖ, ὅτι πράγματι ὁ Θεόφιλος ἔζησε τὰ τριάντα κυριότερα σὲ δημιουργία χρόνια τῆς ζωῆς του στὸ Πήλιο καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς σαραντάχρονης καριέρας τοῦ Κίτσου Μακρῆ.

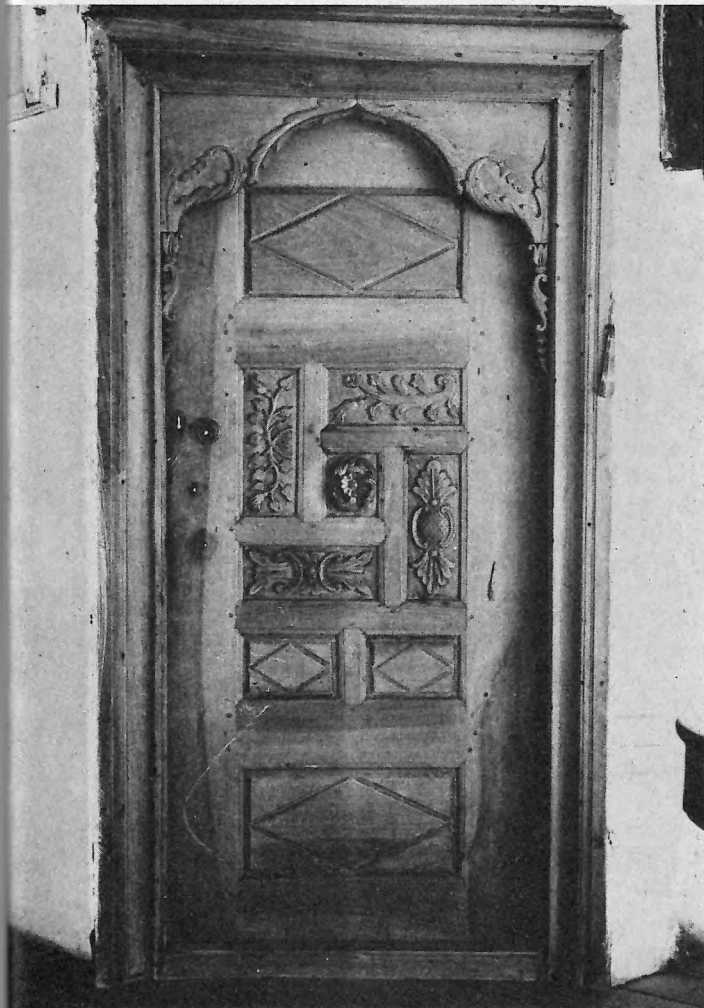
Δύο χρόνια ἀκριβῶς, ἀργότερα, τὸ 1939, τυπώθηκε μὲ πρόλογο τοῦ ἴδιου τοῦ Εὐαγγελίδη «Ὁ ζωγράφος Θεόφιλος στὸ Πήλιο», πρῶτο βιβλίο τοῦ Μακρῆ καὶ πρώτη συστηματικὴ μελέτη τοῦ σχεδὸν ἀγνωστοῦ ἀκόμη τότε, ζωγράφου. Οἱ ἀντιδράσεις στὸ βιβλίο στάθηκαν ποικίλες καὶ ἀντιφατικές. Ὁ μεγάλος ἀρχιτέκτονας Δημήτρης Πικιώνης, οἱ ζωγράφοι Ἐγγονόπουλος καὶ Χατζηκυριάκος, ὁ γλύπτης Τόμπρος ἐνθουσιασμένοι δοθῶν ὀικονομικά τὴν ἔκ-

δοση. Ἀντίθετα, ἡ ἐφημερίδα «Ἐστία» φρύαξε μ' αὐτὸν τὸν «ἄθλιο σοδατζή, ποὺ δὲν ἤξερε νὰ ζωγραφίσει», φτάνοντας νὰ μιλήσει καὶ γιὰ «μιὰ πελώρια ἀπάτη, ποὺ κρυβόταν πίσω ἀπ' ἕλλη αὐτὴ τὴν ἱστορία».

Ὅσο γιὰ τὸν Ζαχαρία Παπαντωνίου τὸν ὅποιο ὁ ἴδιος ὁ Μακρῆς ξενάγησε στὸ Πήλιο (1939—40) δείχνοντάς του καὶ δουλειὰ τοῦ Θεόφιλου, πέρασε τὸ ζωγράφο «γενεές δεκατέσσερις» μὲ τρία ἄρθρα τοῦ στὸ «Βῆμα». Πάντως μετὰ τὸ ξεκίνημα, ἄνθρωποι σὰν τὸν Γ. Σεφέρη, τὸν Ν. Βέη, τὴν Ἀγγελικὴ Χατζημιχάλη, τὸν Γιάννη Κορδάτο, παραστάθηκαν ζεστὰ σπὴν προσπάθεια τοῦ ἐκλεκτοῦ λαογράφου.

Ἡ πρώτη γνωριμία τοῦ Κίτσου Μακρῆ μὲ τὸν Θεόφιλο ἔγινε στὴν Ἀνακασιά, ἕνα χωριὸ τοῦ Ἄνω Βόλου. Τὸν πῆγε ἐκεῖ, ὁ Δημήτρης, γιὰς τοῦ Γιάννη Κορδοῦ, στὸ σπίτι τοῦ ὁποῖου ὑπάρχει ἕνα μεγάλο δωμάτιο διακοσμημένο δολοκλήρο μὲ τοιχογραφίες τοῦ Θεόφιλου (τὸ σπίτι σῴζεται σήμερα σχεδὸν ἀνέπαφο). Εἶναι κυρίως ἐλεύθερα ἀντίγραφα ἀπὸ τὶς τοιχογραφίες τοῦ Φὸν Ἐς τοῦ Μονάχου, στολισμένες μὲ πλῆθος διακοσμητικὰ, ἀπὸ τοπία τοῦ Πηλίου, θυρεοὺς καὶ ἄλλα.

Τὴν ἐποχὴ, ποὺ ὁ Κ. Μακρῆς, ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι κι ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριὸ τοῦ Πηλίου, ἀνακαλύπτει τὸ Θεόφιλο, δὲν ὑπάρχουν διαμορφωμένα κριτήρια σὲ δ,τι

Εὐλόγητη πόρτα στὸ σπίτι τοῦ Ντίκα — Πορταριά. Κάριε τὸ 1943.

Τμήμα ἀπὸ τοιχογραφία τοῦ 18ου αἰῶνα ποὺ παρίστανε τὴν πομπὴ τῆς ἀνάρρησης τοῦ Πατριάρχη στὴν Πόλη. Μοναστήρι Ἁγ. Λαυρεντίου. Καταστράφηκε.

Θεόφιλου: Ἀθανάσιος Διάκος — Ἀνδρούτσος — Μέγας Ἀλέξανδρος. Τοιχογραφία σὲ καφενεῖο στὸν Κάραβο Πορταριάς. Καταστράφηκε στὸ μεσοπόλεμο.

ἀπαρρίθμηση των καταστροφικών για την πολιτιστική μας κληρονομιά παραγόντων, αναφέρεται στην ἐρήμωση των σπιτιών, μετὰ τὸν ἐκπατρισμὸ τῶν παλιῶν ἀρχόντων καὶ τὴν ἐγκατάλειψή τους ἀπὸ τοὺς πολυπληθεῖς κληρονόμους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους κανένας δὲν παίρνει τὴν πρωτοβουλία τῆς ἐπισκευῆς γιὰ νὰ καταλήξει στὸ νόμο πὺ δρίζει τὰ νέα σπίτια νὰ χτίζονται στὸν τοπικὸ ρυθμὸ.

Μὲ ἐξαίρεση «μερικές σεμνές περιπτώσεις», τραγικὰ χαρακτηρίζει ὁ Κ. Μακρῆς τὰ ἀποτελέσματα αὐτοῦ τοῦ νόμου. «Κυρίως στὸν Ἄνω Βόλο, ὅπου οἱ κάπως εὐκατάστατοι Βολιώτες θεωροῦν ἀπαραίτητο νὰ κάνουν καὶ μιὰ βίλα σὲ τοπικὸ ρυθμὸ, χωρὶς οὔτε ἐκεῖνοι νὰ τὸν ξέρουν καὶ νὰ τὸν ἀγαποῦν, οὔτε καὶ οἱ ἀρχιτέκτονες. Ἔτσι, βλέπετε ἀνάμεσα στὰ παραδοσιακὰ σπίτια, ἓνα πλῆθος ἀπὸ γελοιοποιήσεις τῆς παραδόσεως, ὥστε σκέπτεται κανεὶς μήπως θάταν προτιμότερο νὰ τοὺς ἀφήγαν νὰ χτίζονταν τοιμητένια κουτιά, παρὰ αὐτὰ τὰ φρικτὰ, τραγικῆς ἀσχήμιας «παραδοσιακὰ» λεγόμενα σπίτια. Τὸ μόνο καλὸ μ' αὐτὸ τὸ νόμο, εἶναι ὅτι μᾶς γλυτώνει ἀπὸ μεγέθη, πὺ θὰ χαλοῦσαν τὶς ἀναλογίες τοῦ χώρου. Δὲν μπορεῖ, ἄς ποῦμε, νὰ χτίσει κανεὶς ἓνα ὀχταῦροφο στὸν Ἄνω Βόλο. Ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀποψη ἔχουμε ἐξασφαλιστεῖ».

Τὴ στροφὴ τοῦ κόσμου πρὸς τὴ λαϊκὴ τέχνη δὲν τὴ θεωρεῖ καθόλου τυχαία ὁ κ. Μακρῆς. Ἀντίθετα, ὑποστηρίζει ὅτι εἶναι μιὰ ἀκραία συνέπεια τοῦ τεχνολογικοῦ πολιτισμοῦ. Γιατὶ οἱ ἄνθρωποι ἔχουν πιά κουρασθεῖ ἀπὸ αὐτὰ τὰ ψυχρά, ὁμοίμορφα, ἀδιάφορα προϊόντα τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς.

Ὁ δεῦτερος λόγος εἶναι ἡ ἀνάγκη νὰ χουμε ρίζες, ἐξαιτίας τοῦ ἐθνικοῦ ἀποχρωματισμοῦ σὲ παγκόσμια κλίμακα: Γιὰ μᾶς τοὺς Ἕλληνες εἶναι ἀκριβὸς ἡ στιγμή πὺ ἀρχίζουμε νὰ συνειδητοποιοῦμε ὅτι μεταβαλλόμαστε σὲ κοσμοπολίτες. Καὶ θέλουμε νὰ κρατήσουμε τὶς ρίζες μας. Ἄσχετα μὲ τὸ ἂν αὐτὴ ἡ τάση παίρνει συχνὰ τὴ

μορφή μῦδας. Ἄσχετα μὲ τὸ ἂν βλέπουμε τὴν ἐπιφάνεια καὶ ὄχι τὸ βάθος, ἡ τάση εἶναι γνήσια. Εἶναι μιὰ μῦδα. Ἀλλὰ δὲν παύει νὰ προέρχεται ἀπὸ μιὰ οὐσιαστικὴ ἀνθρώπινη ἀνάγκη.

—Ἐπομένως, ἡ συντήρηση τῶν στοιχείων πὺ συνθέτουν τὸ λαϊκὸ μας πολιτισμὸ εἶναι ἀπολύτως ἀπαραίτητη, τονίζει ὁ Κ. Μακρῆς. Γιατὶ αὐτὰ εἶναι οἱ κρίκοι, πὺ μᾶς συνδέουν μὲ δλόκληρο τὸ παρελθόν μας. Γιατὶ κανένας λαὸς δὲν μπορεῖ νὰ ζήσει χωρὶς ἱστορικὴ μνήμη. Ἄς μὴν ἐπαναλάβουμε τὸ σφάλμα πὺ κάναμε, διαγράφοντας 2.000 χρόνια γιὰ νὰ πᾶμε πίσω στὴν ἀρχαιότητα μὲ τὸ νεοκλασικισμὸ, πὺ εἶναι θέμα εὐρύτερα κοινωνικὸ. Καὶ πὺ τὸ πληρώσαμε πολὺ ἀκριβὰ. Τὸ κακὸ εἶναι ὅτι καὶ ὁ νεοκλασικισμὸς τῆς ὁδοῦ Πανεπιστημίου δὲν ἦρθε ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολη στὴν Πανεπιστημίου. Ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολη πῆγε στὴ Βαυαρία καὶ ἀπὸ τὴ Βαυαρία ἦρθε στὴν ὁδὸ Πανεπιστημίου.

Μὲ τὴ φωτογράφο - σύντροφο τῆς ζωῆς του καὶ τὴ μοναχοκόρη του, ἀπόφοιτο τοῦ Πολυτεχνείου, ζεῖ στὸ σπίτι του στὸ Βόλο, ὁ Κίτσο Μακρῆς. Διῶροφο, φτιαγμένο καὶ ἐπιπλωμένο στὸν τοπικὸ ρυθμὸ, εἶναι σωστὸ μουσεῖο πηλορειτικῆς τέχνης. Γιατὶ, σ' αὐτὸ στεγάζεται ἡ θαυμαστὴ συλλογὴ του, πὺ περιλαμβάνει 500 περίπου ἔργα λαϊκῆς ζωγραφικῆς (22 τοῦ Θεοφίλου, δουλεῖα ἐπίσης τῶν Παγώνηδων, Χριστόπουλου, Μάργαρη, Κουτσοδόντη καὶ ἄλλων. Κι ἀκόμα χάλκινα καὶ ξύλινα ἀντικείμενα καὶ ὑφαντά). Ἐπίσης, 3.000 φωτογραφίες καὶ σλάνιτς ἀριστουργημάτων πὺ σώζονται ἢ ἔχουν ἤδη καταστραφεῖ. Εἶναι ὅλα ὑπομνηματισμένα λεπτομερειακά.

Στὸν Κίτσο Μακρῆ ἔχουν ἀπονεμηθεῖ πολλές κρατικὲς τιμητικὲς διακρίσεις, ἀνάμεσα στὶς ὁποῖες, πέρυσι, καὶ τὸ βραβεῖο τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἐχει λάθει μέρος μὲ ἀνακοινώσεις του σὲ διεθνῆ καὶ ἐλληνικὰ συνέδρια. Ἐχει συνεργασθεῖ μὲ τὰ ἐγκυρότερα ἐλληνικὰ καὶ ξένα ἔντυπα, ἐνῶ ἡ συλλογὴ του λαϊκῆς τέχνης ἔχει ἐκτεθεῖ στὴν Ἀθήνα, Βόλο, Θεσσαλονίκη καὶ

Γενεύη. Μέλος τῆς Διεθοῦς Ἐνώσεως Τεχνουργῶν, τῆς Ἑταιρίας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν καὶ ἀντιπρόεδρος τῆς Ἑταιρίας Θεσσαλικῶν Μελετῶν, πλούτισε τὸ συγγραφικὸ του ἔργο, τὸ χρόνο πὺ μᾶς πέρασε, μὲ τὸ μνημειῶδες βιβλίο «Ἡ Λαϊκὴ Τέχνη τοῦ Πηλίου» (Ἐκδόσεις «Μέλισσα»), στὸ ὁποῖο δίνεται δλόκληρη ἡ εἰκόνα τῆς ἐξελιξέως τῆς Τέχνης στὴν περιοχὴ αὐτῆ. Ἀληθινὸ ἱστορικὸ - πολιτιστικὸ ντοκουμέντο, τὸ βιβλίο αὐτὸ, ἀποτελεῖ τὴ συνισταμένη τοῦ σαραντάχρονοῦ μόχθου τοῦ συγγραφέα του. Τόσο τὰ κείμενα ὅσο καὶ ἡ εἰκονογράφηση, καταγράφουν καὶ ἀξιολογοῦν καὶ τὶς πὺ μικρὲς δημιουργίες τῆς ἀγνῆς καὶ ἀνόθευτης λαϊκῆς τέχνης, βασικά τοῦ 18ου, 19ου καὶ ἀρχῶν τοῦ 20οῦ αἰῶνα.

«Ἄν αὐτὴ ἡ ἐργασία δὲν εἶναι τέρμα, εἶναι ἀσφαλῶς, ἓνας σημαντικὸς σταθμὸς», γράφει σ' αὐτὸ τὸ τελευταῖο βιβλίο ὁ Κ. Μακρῆς.

Κι ἐταν τοῦ διατύπωση τὴν ἀνησυχία μου, σχετικὰ μὲ τὸ νόημα αὐτῶν τῶν λέξεων, παραδέχτηκε:

—Ὅταν ἐβγάλα τὴ «Λαϊκὴ Τέχνη τοῦ Πηλίου» αἰσθάνθηκα λίγο - πολὺ ἓνα εἶδος πνευματικοῦ συνταξιοῦχο. Τώρα, πὺ τὸ ξανασκέφτομαι, λέω ὅτι ἐκεῖνα τὰ λόγια εἶναι ἓνας ὑποσυνειδητὸς φόβος ὅτι τελειῶνω, ὅτι εἶναι τὸ τέρμα. Βέβαια, ὑπάρχουν μερικότερα θέματα πὺ μὲ ἀπασχολοῦν τώρα καὶ θὰ συνεχίσω, ἀλλὰ μὲ μικρότερες ἐργασίες.

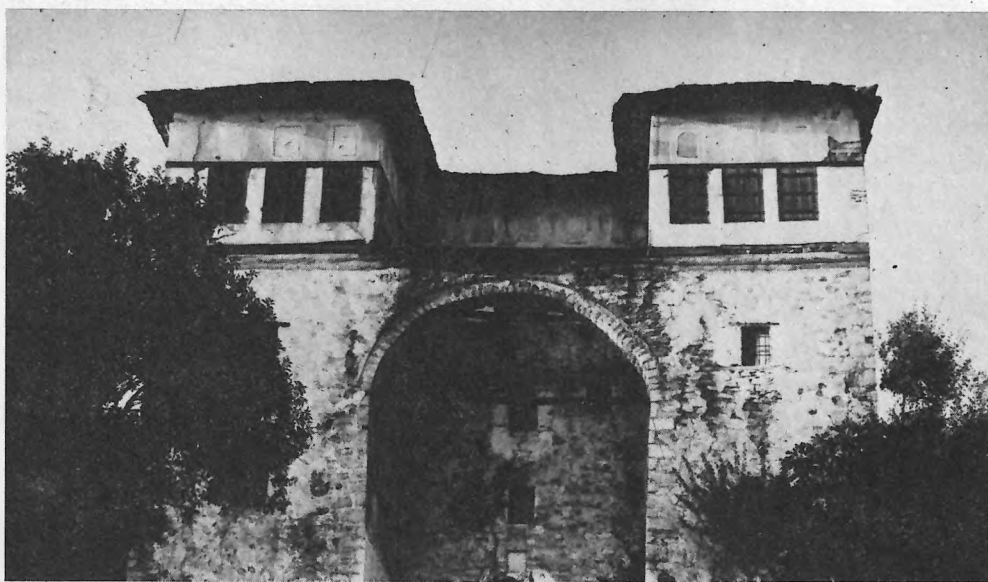
Σὰν ἀποτέλεσμα τῶν ἐρευνῶν του στὴν Ἠπειρο, ὁ Κ. Μακρῆς, ἐκφράζει τὴν κατὰπληξή του γιὰ τὸν πολιτιστικὸ πλοῦτο τῆς περιοχῆς, γιὰ τὸν ρυθμὸ τῆς καταστροφῆς του, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ γεγονὸς ὅτι, ἐνῶ ἡ Ἠπειρος ἔχει πολλοὺς λογίους μὲ παράδοση, δὲν δρέθηκε ἓνας ἄνθρωπος νὰ ἀφιερῶσει τὸν ἑαυτὸ του καὶ νὰ μᾶς παρουσιάσει ὅλον αὐτὸ τὸν πολύτιμο θησαυρὸ, πὺ καταστρέφεται μέρα μὲ τὴ μέρα. — Σὲ τί σημεῖο βρίσκεται σήμερα ἡ λαϊκὴ μας τέχνη; τὸν ρωτῶ.

— Δὲν ὑπάρχει σήμερα λαϊκὴ τέχνη, λέει. Γιατὶ αὐτὴ ἦταν προῖον τῶν μικρῶν οικονομικῶν καὶ πολιτιστικῶν ἐνοτήτων, στὶς ὁποῖες ἦταν χωρισμένος δλόκληρος ὁ ἐλληνικὸς χώρος. Τώρα, ἔχουμε χειροτεχνία μόνον, πὺ λειτουργεῖ μὲ τελειῶς διαφορετικὸ τρόπο ἀπὸ τὴν παλιὰ λαϊκὴ τέχνη. Ἐπειδὴ ἀπευθύνεται σὲ διεθνὲς κοινὸ βασικά, ἡ χειροτεχνία μας χρησιμοποιεῖ στοιχεῖα, πὺ δίνουν περισσότερο χαρακτηριστῆρα, ἄς τὸν ποῦμε ἐξωτικὸ. Γιατὶ αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι δὲν μποροῦν νὰ συλλάβουν τίνος νοήματος καὶ περιεχομένου εἶναι φορέας τὸ κάθε ἀντικείμενο, τὸ κάθε διακοσμητικὸ θέμα.

— Τώρα εἶμαστε σίγουρα πελαγωμένοι! Τὶ πιστεύετε; Θὰ βροῦμε τὸ δρόμο μας; Τὸν ρωτῶ, πρὶν ἀποχαιρετιστοῦμε.

— Τὸ ἐλπίζω. Εὐχομαι μόνον νὰ μὴ γίνεῖ αὐτὸ πολὺ ἀργά, τόσο πὺ νὰ ἔχουμε χάσει τὰ χνάρια μας.

Ἄννη Χέρρα - Ζυμαράκη

Τρίκερι. Ἀρχοντικὸ μὲ κάτοψη σὲ σχῆμα Π καὶ χτιστὸ τόξο ἀνάμεσα στὶς κεραίες τοῦ Π.